Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра українознавства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Директор ННІ філософії,
культурології, політології

_____ Іван КАРПЕНКО

"___" _____ 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Історія України: цивілізаційний вимір
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузі знань В Культура, мистецтво, гуманітарні науки, А Освіта
(шифр і назва)
спеціальності В11 Філологія (за спеціалізаціями), А4 Середня освіта
(шифр і назва)
освітні програми «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова» (спеціалізація В11.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-англійська); «Французька мова та література і переклад та англійська мова» (В11.055 Романські мови та літератури (переклад включно), перша-французька); «Німецька мова та література і переклад та англійська мова» (спеціалізація В11.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша-німецька); «Переклад (китайська та англійська мови)» (спеціалізація В11.065 Східні мови та літератури (переклад включно), перша-китайська); «Переклад (іспанська та англійська мови)» (спеціалізація В11.051 Романські мови та літератури (переклад включно), перша-іспанська); «Середня освіта (Англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література)» (спеціалізація 014.021 — Середня освіта).
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет іноземних мов

2026 / 2027 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Протокол від "24" червня 2026 р. № 9

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:
Марина ДОМАНОВСЬКА, кандидат історичних наук, доцент ЗВО кафедри українознавства філософського факультету

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства
Протокол від "5" червня 2026 р. № 9

Завідувач кафедри українознавства Наталя АКСЬОНОВА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова»,

Гарант освітньої програми «Англійська мова
та література і переклад та друга іноземна мова» Людмила СОЛОЩУК

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Французька мова та література і переклад та англійська мова»

Гарант освітньої програми «Французька мова
та література і переклад та англійська мова» Діана ПЕСОЦЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Німецька мова та література і переклад та англійська мова»

Гарант освітньої програми «Німецька мова та література
і переклад та англійська мова» Наталія КАРПУСЕНКО

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література (середня освіта)».

Гарант освітньої програми «Англійська мова,
друга іноземна мова та зарубіжна
література (середня освіта)» Анна КОТОВА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Переклад (китайська та англійська мови)»

Гарант освітньої програми «Переклад
(китайська та англійська мови)» Юлія ЛАХМОТОВА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Переклад (іспанська та англійська мови)»

Гарант освітньої програми «Переклад

(іспанська та англійська мови)» Тетяна БОЧАРНИКОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету іноземних мов
Протокол від "29" червня 2026 року № 6

Голова науково-методичної комісії
факультету іноземних мов Анна КОТОВА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія України: цивілізаційний вимір» укладена відповідно до освітньо-професійних (освітньо-наукових) програм «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова», «Французька мова та література і переклад та англійська мова», «Німецька мова та література і переклад та англійська мова», «Переклад (китайська та англійська мови)», «Переклад (іспанська та англійська мови)», «Англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література (середня освіта)».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. **Мета викладання** навчальної дисципліни «Історія України: цивілізаційний вимір» – поглибити в здобувачів вищої освіти знання з історії України в глобальному цивілізаційному контексті, ознайомити з основними тенденціями розвитку сучасної історичної науки, сприяти опануванню методів роботи з історичними джерелами та науковою літературою, формувати розуміння українського минулого у цивілізаційному вимірі з позицій патріотизму і української національно-культурної ідентичності.

1.2. **Основними завданнями** вивчення дисципліни є визначення ролі історії України в контексті глобальної історії в системі соціально-гуманітарних наук; ознайомлення із засадами традиційної та модерної історіографії; висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем, зокрема знайомство з цивілізаційним підходом, концепцією культурно-історичних провінцій і теорією фронтиру; опанування сучасних методів вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийомів їхнього аналізу та набуття на цьому підґрунті практичних навичок для оцінювання поточних суспільних процесів і явищ.

1.3. Кількість кредитів – 3.

1.4. Загальна кількість годин – 90.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни		
Обов’язкова		
Денна форма навчання	Заочна форма навчання	Дистанційна форма навчання
Рік підготовки		
1-й	1	1
Семестр		
1-й	1	1
Лекції		
32 год.	10 год.	20 год.
Семінарські заняття		
16 год.	4 год.	10 год.
Самостійна робота		
42 год.	76 год.	60 год.

1.6. Перелік компетентностей, що формує дана дисципліна

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова»:

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є формування таких загальних компетентностей:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК15. Здатність вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії інтелектуального, культурного, морального і професійного саморозвитку та самовдосконалення, розуміти основні принципи буття людини, природи, суспільства.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є формування таких спеціальних (фахових) компетентностей:

ФК15. Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі та перекладацькій діяльності.

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Німецька мова та література і переклад та англійська мова»:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК3. Здатність спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності. оптимально розподіляти свій час у вирішенні практичних завдань.

Для ОПП Французька мова та література і переклад та англійська мова:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку філології, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК3. Здатність спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5. Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Переклад (китайська та англійська мови)»

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати

цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

ЗК15. Здатність навчатися протягом життя, підвищувати свій інтелектуальний і загальнокультурний рівень, розвивати й удосконалювати власну особистість.

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Переклад (іспанська та англійська мови)»:

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку романської філології, її місця у загальній систем і знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК4. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК5: Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК6: Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК7: Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК10: Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК14. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Для здобувачів вищої освіти ОПП Середня освіта (Англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література):

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та значення у розвитку суспільства, техніки і технологій.

ЗК9. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та інших будь-яких проявів недоброчесності.

ЗК10. Здатність вибудовувати і реалізовувати перспективні лінії інтелектуального, культурного, морального і професійного саморозвитку та самовдосконалення, розуміти основні принципи буття людини, природи та суспільства.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни є формування таких спеціальних (фахових) компетентностей:

1.7. Перелік результатів навчання, що формує дана дисципліна

Здобувачі вищої освіти мають знати принципи періодизації історії України у цивілізаційному вимірі, основні поняття й терміни; особливості соціально-економічних,

політичних, культурних процесів розвитку різних цивілізацій на теренах України; особливості діяльності відомих історичних осіб, політичних партій, державні утворення, що існували в українських землях від давнини до сьогодення; сучасні історичні теорії та методологічні підходи до аналізу особливостей розвитку українських земель у цивілізаційному вимірі.

Здобувачі мають знати основні етапи розвитку української зовнішньої політики; основні положення та напрями зовнішньополітичного курсу України на сучасному етапі; проблеми та перспективи розвитку двосторонніх відносин України з іншими державами, участі України в міжнародних організаціях; розуміти процеси глобалізації в політичній, економічній та культурній сфері суспільного буття; розуміти особливості культурного та політичного розвитку національних меншин на території України; розуміти тенденції політики пам'яті України; уміти аналізувати історичні процеси, події, факти; брати участь у дискусіях; користуватися категорійно-понятєвим апаратом історичної науки, історичними джерелами та науковою літературою з історії України і глобальної історії; застосовувати знання, розв'язуючи професійні завдання. Курс має сприяти формуванню поваги до демократичних цінностей, толерантності, активної громадянської позиції та патріотизму.

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у здобувачів вищої освіти таких програмних результатів навчання відповідно до ОПП.

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова»:

ПРН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Німецька мова та література і переклад та англійська мова»:

ПРН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН4. Розуміти загальні суттєві характеристики реальності (фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства).

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Переклад (іспанська та англійська мови)»:

ПРН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

Для здобувачів вищої освіти ОПП Французька мова та література і переклад та англійська мова:

ПРН2. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.

ПРН4. Демонструвати розуміння фундаментальних принципів буття людини, природи, суспільства.

Для здобувачів вищої освіти ОПП «Переклад (китайська та англійська мови)»:

ПРН4. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.

ПРН18. Мати навички управління комплексними діями або проєктами при розв'язанні складних проблем у професійній діяльності в галузі східної та германської філології та нести відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

ПРН21. Долати міжкультурні бар'єри на основі знання особливостей, цінностей, властивих культурам країн мов, що вивчаються.

Для здобувачів вищої освіти ОПП Середня освіта (Англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література):

ПРН3. Орієнтуватися в інформаційному просторі, критично оцінювати та використовувати інформацію, демонструючи медійно-інформаційну грамотність та цифрову компетентність для ефективного вирішення професійних завдань та навчання іноземної філології, зокрема в умовах невизначеності.

ПРН15. Сприяти опануванню здобувачами освіти іноземної мови для вирішення комунікативних завдань у життєвих ситуаціях.

ПРН17. Уміти здійснювати міжкультурну комунікацію і долати міжкультурні бар'єри на основі знання особливостей, цінностей, властивих культурам країн мов, що вивчаються, а аткож знання світоглядних засад, ментальних особливостей та онтологічних характеристик української культури.

ПРН20. Демонструвати здатність критично оцінювати вітчизняний та закордонний навчальний досвід, власну професійну діяльність і вибудовувати стратегію саморозвитку та професійного самовдосконалення.

1.8. Пререквізити. Передумовою вивчення курсу є вивчення курсу «Історія України» в закладах загальної середньої освіти.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Вступ до курсу

Тема 1. Вступ

Мета і завдання курсу «Історія України: цивілізаційний вимір».

Поняття цивілізації. Цивілізаційний процес і формування сучасної української нації. Проблема предмету цивілізаційної історії України.

Класичні концепції цивілізаційного розвитку А. Тойнбі, І. Валлерстайна, С. Гантінгтона. Цивілізаційний підхід і цивілізаційна ідентичність українства в українській і закордонній історіографії.

Глобальна історія України і постколоніальний проєкт українських історичних студій. Теорія фронтиру в контексті дослідження історії України. Історія та формування колективної пам'яті.

Рекомендована література до курсу «Історія України: цивілізаційний вимір».

Розділ 2. Давня доба історії України: цивілізаційні виміри

Тема 2. Кочові і осілі народи на території України в давню добу. Формування Мультифронтиру

Фронтири доісторичної доби. Цивілізаційний і формаційний підходи в дослідженні економічної історії України. Теорія культурно-історичних провінцій Л. Залізняка.

Еволюція способів господарювання на території України в додержавний період. Трипільська і середньостогівська археологічні культури.

Український південь – контактна зона. Заселення українських земель грецькими колоністами. Перші держави-поліси в Північному Причорномор'ї: політична культура, господарство, торгівля, фінанси, громадське життя.

Кочові племена Степової Скіфії VI–IV ст. до н. е. Скіфи-землероби Лісостепу VII–IV ст. до н. е. Кочовики-сармати III ст. до н. е. – I ст. н. е.): особливості економіки, політичної і деховної культури. Скіфське царство в Криму.

Інтеграція античних міст-держав Північного Причорномор'я до Римської імперії: сільське господарство, промисли, торгівля. Господарство племен зарубинецької, київської, черняхівської культури.

Розділ 3: Цивілізаційні виміри українського середньовіччя (IX – кінець XV ст).

Тема 3. Русь-Україна: від племен до держави

Формування феодальної власності і феодального господарства. Держава і князь: від дружинної держави до колективного сюзеренітету.

Хрещення Русі – релігійний і цивілізаційний вибір київських князів. Дискусія навколо тисячоліття Софії Київської.

Боротьба руських князів проти печенігів і половців. Духовна і матеріальна культура Русі-України.

Тема 4. Золотоординське панування і виклики для руських земель. Галицько-Волинська держава – західний рубіж Русі

Удільна доба. Цивілізаційні перехрестя. Фронтири середньовічної доби в українських землях. Творення Монгольської держави і нові виклики для Русі. Причини поразки руських дружин на річці Калці 1223 р. Монгольська навала, розгром Києва 1240 р. і його цивілізаційні наслідки.

Галицько-Волинська держава: між сходом і заходом. Данило Галицький і його нащадки. Основні орієнтири внутрішньої і зовнішньої політики. Західний форпост Русі і особливості геополітичної ситуації XIII - середини XIV ст.

Тема 5. Цивілізаційні перехрестя: українські землі у складі Великого князівства Литовського, Польського і Угорського королівств, Молдавського князівства, Кримського ханства і Османської імперії

Зміни геополітичної ситуації і політика іноземних держав щодо українських земель від середини XIV століття. Особливості економічного розвитку і суспільних відносин в українських землях у складі Великого князівства Литовського, Польського і Угорського королівств, Молдавського князівства. Наслідування західноєвропейської традиції.

Послаблення Золотої Орди і цивілізаційні наслідки. Кримський ханат – фронтир у фронтирі. Організація економіки в Кримському ханаті і економічні зв’язки з руськими князівствами. Занепад і падіння Візантійської імперії, геополітичні зміни у Північному і Західному Причорномор’ї. Османська імперія і її володіння на українському півдні.

Посилення Московського князівства, Ливонські війни і геополітичні наслідки для українських земель.

Розділ 4. Модернізаційні процеси і геополітичні зміни в українських землях Нової доби (XVI – XIX ст.). Українське націєтворення

Тема 6. Українські землі у контексті геополітичних змін у Центрально-Східній Європі (1500–1648)

Поширення ідей європейської Реформації, Гуманізму і культури Ренесансу в українських землях. Книгодрукування, особливості розвитку освіти і релігійного життя.

Зародження капіталізму та капіталістичних відносин, суспільні зрушення. Люблінська унія і інтеграція в європейську економіку: фільваркове господарство й виклики європейського капіталізму, розвиток торгівлі, митної справи, мануфактури.

Економічні і політичні процеси XVI–XVII ст. у «сусідів»: Кримський ханат, Османська імперія, Московське царство. Вплив європейських революцій.

Тема 7. Українське козацтво: від виникнення до Козацької революції

Джерела про українських козаків. Теорії походження. Перші січі. Запорізька січ – козацька республіка? Створення реєстрового козацтва і політика влади Речі Посполитої.

Особливості козацької економіки і правової традиції. Мілітарна культура, козацьке повсякдення і звичаї.

Відомі персоналії ранньої козацької доби.

Героїчна доба і козацько-селянські повстання 1620–1630 х рр. Творення нової

впливової суспільної верстви, договірні відносини з Річчю Посполитою.

Тема 8. Гетьманщина, Запорозька Січ і Слобідські полки (1648–1783): цивілізаційний вимір

Українська революція і становлення гетьманської держави. Дипломатія Богдана Хмельницького і пошуки союзників. Переяславська рада 1654 р. і протекторат Московії. Віленське перемир'я. «Руїна» і пошуки протекторату козацькими автономіями.

Іван Мазепа і Пилип Орлик: спроба цивілізаційного вибору. Ліквідація царатом Запорізької січі та інших форм українського автономного устрою і цивілізаційні наслідки інтеграції до Російської імперії українського півдня.

Тема 9. Особливості модернізації XVIII – XIX ст. в українських землях. Фронтири імперської доби

Старшинське й поміщицьке землеволодіння. Економіка українських міст. Ринкова та ярмаркова торгівля. Шляхи сполучення. Чумакування.

Особливості капіталістичної модернізації у Речі Посполитій, Угорському королівстві, Австрійській імперії, Російській імперії, Кримському ханаті і Османській імперії. Вплив геополітичних змін останньої третини XVIII – XIX ст. на економічний розвиток українських земель. Особливості структури суспільства в українських землях у складі іноземних держав.

Буржуазні реформи і їхні наслідки для українських земель: реформи Марії Терезії і Йосифа II в Австрійській імперії, буржуазні реформи в Російській імперії 60-х – 70-х рр. XIX ст. і їхні наслідки для українських земель.

Особливості промислового перевороту в українських землях у складі трьох імперій, початок індустріалізації.

Тема 10. Початок українського націєтворення (кінець XVIII – кінець XIX ст.)

Поняття нації, основні концепції розвитку націй. Європейський романтизм та націєтворення. Вплив європейських національних ідей на українське націєтворення. Дослідження етнографії, української мови та історії.

Імперська ідея проти національної: концепції М. Погодіна та М. Максимовича. Тріада О. Уварова. Український та малоросійський проєкт.

Роль історичного міфу у формуванні національної ідентичності: сарматизм та козацький міф у XIX столітті.

Кирило–Мефодіївське братство: склад, програмні документи та історичне значення його діяльності. Філософія української національної ідеї в творчості Т. Шевченка та її вплив на визвольний рух.

Національне відродження на західноукраїнських землях: Руська Трійця, «Весна народів» і діяльність Головної руської ради.

Національні ідеї єврейської, кримськотатарської, польської, німецької спільнот. Інституціоналізація національного руху.

Розділ 5. Коротке XX століття і цивілізаційні виклики для українства

Тема 11. Цивілізаційні виміри Великої війни 1914–1918 рр. та Визвольних змагань 1917–1921 рр.

Українці у першій світовій війні: активізація національно-визвольного руху, мобілізація до лав збройних сил двох імперій. Українські січові стрільці.

Українська революція 1917–1921 рр. і етапи державотворення.

Українська Центральна Рада: утворення, партійний склад, особливості ідеології і політичних програм. Більшовицька агресія проти УНР. Брестський мир і австро-німецька окупація України: позитивні та негативні наслідки.

Українська держава: особливості внутрішньо та зовнішньої політики. Крах гетьманату: причини та наслідки.

Директорія УНР і ЗУНР. Головні напрями зовнішньої політики: вороги та союзники. Злука УНР та ЗУНР та її історичне значення.

Крах Директорії та ЗУНР: причини та наслідки. Оцінка спадщини української революції.

Феномен «махновщини» у Степовій Україні. Причини поразки. Ідейний спадок. Підсумки Української національної революції.

Тема 12. УРСР у 20 – 30 ті рр. XX ст.: НЕП, українізація, сталінська модернізація. Особливості розвитку західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини

Національна політика більшовиків і етнічні процеси в Україні. Етнополітичне значення утворення СРСР. Український націонал-більшовизм як спроба "коренізації" комуністичної ідеології в УСРР.

Тоталітарна модернізація в УРСР у 1930-х рр.: передумови, форми, ціна.

Формування та функціонування компартійно-державної номенклатури УСРР в 1920-30-ті рр. Колективізація: причини, етапи, наслідки. Дискусія довкола причин та наслідків Голодомору 1932–1933 рр.

Масові репресії і політичні процеси 1930-х: причини, механізми, наслідки. Формування системи ГУЛАГ.

Сталінська культурна революція як інструмент модернізації радянського суспільства. Розгром української культури, освіти та науки. Розстріляне відродження.

Радянський мас-культ доби сталінізму. Побут і ментальність радянських українців періоду «великого перелому».

Українське питання в Європі 1920 – 1930–х рр.

Етнополітика Польщі, Румунії та Чехословаччини щодо української національної меншини: схожість та відмінності.

Національно – визвольний рух у Західній Україні у міжвоєнний період. Розкол в ОУН: причини, етапи, наслідки.

Тема 13. Україна в Другій світовій війні

Українське питання в політиці СРСР та Німеччини напередодні та під час Другої світової війни. Радянізація Західної України як перший приклад окупаційної практики в Європі. Український та європейський колабораціонізм: порівняльна характеристика.

Особливості нацистського окупаційного режиму в УРСР.

Рух Опору. Бойові операції зі звільнення українських земель від нацизму.

Український націоналізм у Другій світовій війні: зміни в ідеології, основні напрямки діяльності, історична оцінка. Українська повстанська армія (УПА). Етнічний конфлікт поляків та українців під час Другої світової війни: причини, перебіг, наслідки.

Наслідки Другої світової війни для України. Політика пам'яті в незалежній Україні. Післявоєнна відбудова (1945 – 1953): «друге дихання» радянського тоталітаризму.

Ідеологічні кампанії й репресії. Українофобія та юдофобія.

УРСР перед викликами Холодної війни й післявоєнної відбудови. Радянізація західноукраїнських областей та інтеграція до загальносоюзного економічного простору.

Тема 14. УРСР в період «відлиги», кризи тоталітарної системи і «перебудови» (1953–1991)

Політична «відлига» в УРСР. Покоління шестидесятників та їхня роль у національно- культурному відродженні України.

Життя й побут українців у 1960-ті.

УРСР в добу «розвиненого соціалізму». Особливості етнополітики радянського керівництва у 1960–70-ті роки: теорія і практика. Курс на «злиття націй», формування «радянського народу».

Посилення русифікації духовного життя та загострення мовного питання. Юдофобія в СРСР. Особливості дисидентського й правозахисного руху в Україні: ідеї, течії, лідери.

Етнічні проблеми в програмах дисидентів. Праця Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?».

Економічні трансформації в Україні доби «відлиги». Індустріальний розвиток України та урбанізаційні процеси. Посилення негативних тенденцій в економічному житті республіки в період «застою» (1970-ті – перша половина 1980-х рр.). Творення економічного простору соціалістичної Центрально-Східної Європи.

Політика «перебудови», її наслідки в економічній і соціальній сферах як один із вагомих чинників краху комуністичної системи й розпаду СРСР. Колгоспний і радгоспний лад. Товарообіг і торгівля.

Розділ 6. Творення незалежної України. Постіндустріальна економіка і суспільство. Виклики націєтворення

Тема 15. Україна 1991–2014: між європейським вибором і протистоянням з російською федерацією

Становлення незалежної України: економічні проблеми, державне будівництво, завершення Холодної війни і нові безпекові виклики.

Початок російської агресії в незалежній Україні (90ті роки – початок 2000х): поділ Чорноморського флоту, претензії на Крим, ядерне роззброєння, газова залежність, антиукраїнська пропаганда і спецоперації.

Помаранчева революція 2004 р. Перехід до парламентсько-президентської моделі. Газові війни. Посилення опозиції. Президентські вибори 2010. Харківські угоди: знижка на газ в обмін на суверенітет.

Революція Гідності. Європейський вибір і нові виклики.

Особливості соціально-економічних процесів у незалежній Україні 1990-х рр. – у перші десятиріччя XXI ст. Великий капітал: економічні контури й політична вага. Економіка і суспільство після Помаранчевої революції.

Тема 16. Україна 2013–2024: цивілізаційний вибір і боротьба за незалежність

Завершення Революції Гідності і початок російської агресії. Анексія Криму, спроби проголошення «народних республік», збройна агресія РФ на Донбасі. Поняття гібридної і ментальної війни. Боротьба армій і ідеологій.

Петро Порошенко: пріоритети зовнішньої і внутрішньої політики. Що було не так з Мінськими угодами?

Колективна пам’ять і політика пам’яті. Інститут національної пам’яті. Як реалізуються Закони про декомунізацію і деколонізацію?

Президентські вибори 2019 р. і нові виклики.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну: гібридна фаза (20 лютого 2014 – липень 2021), підготовчий етап (липень 2021 року – 23 лютого 2022 року), Велика війна (24 лютого 2022 – до сьогодні).

Цивілізаційний вибір України: свобода, демократія, незалежність.

3. Структура навчальної дисципліни (денна, заочна форма)

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					Усього	У тому числі				
		Л	С	Лаб	Інд	С.р.		Л	С	Лаб	Інд	С.р.

	о											
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Вступ до курсу												
Тема 1. Вступ.	6	2	2			2	4	2				4
Разом за розділом 1	6	2	2			2	4	2				4
Розділ 2. Давня доба історії України: цивілізаційні виміри												
Тема 2. Кочові і осілі народи на території України в давню добу. Формування Мультифронтиру	6	2	2			2	4					4
Разом за розділом 2	6	2	2			2	4					4
Розділ 3: Цивілізаційні виміри українського середньовіччя (IX – кінець XV ст).												
Тема 3. Русь-Україна: від племен до держави	6	2	2			2	8	2				6
Тема 4. Золотоординське панування і виклики для руських земель. Галицько-Волинська держава – західний рубіж Русі.	4	2				2	4					4
Тема 5. Цивілізаційні перехрестя: українські землі у складі Великого князівства Литовського, Польського і Угорського королівств, Молдавського князівства, Кримського ханства і Османської імперії.	4	2				2	4					4
Разом за розділом 3	14	6	2			6	18	2				14
Розділ 4. Модернізаційні процеси і геополітичні зміни в українських землях Нової доби (XVI – XIX ст.). Українське націєтворення												
Тема 6. Українські землі у контексті геополітичних змін у Центрально-Східній Європі (1500–1648). Українське козацтво.	7	2				5	6					6
Тема 7. Українське козацтво: від виникнення до Козацької революції.	7	2				5	6					6
Тема 8. Гетьманщина, Запорозька Січ і Слобідські полки (1648–1783): цивілізаційний вимір.	8	2	2			4	8	2				6
Тема 9. Особливості модернізації XVIII – XIX ст. в	6	2				4	4					4
Українських землях. Фронтири імперської доби.												
Тема 10. Початок українського націєтворення (кінець XVIII – кінець XIX ст).	6	2	2			2	6					6
Разом за розділом 4	34	10	4			20	30	2				28
Розділ 5. Коротке XX століття і цивілізаційні виклики для українства												
Тема 11. Цивілізаційні виміри модернізації початку XX століття, Великої війни 1914–1918 рр. та Визвольних змагань 1917–1920 рр..	6	2	2			2	8		2			6

Тема 12. УРСР у 20 – 30 ті рр. XX ст.: НЕП, українізація, сталінська модернізація. Особливості розвитку західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини ?	6	2	2			2	6					6
Тема 13. Україна в Другій світовій війні	6	2	2			2	10	2	2			6
Тема 14. УРСР в період «відлиги» і кризи тоталітарної системи (1953–1991).	4	2				2	4					4
Разом за розділом 5	22	8	6			8	28	2	4			22
Розділ 6. Творення незалежної України. Постіндустріальна економіка і суспільство. Виклики націєтворення												
Тема 15. Україна 1991–2014: між європейським вибором і протистоянням з російською федерацією	4	2				2	2					2
Тема 16. Україна 2013–2024: Цивілізаційний вибір і боротьба за незалежність	4	2				2	4	2				2
Разом за розділом 6	8	4				4	6	2				4
Разом годин	90	32	16			42	90	10	4			76

Структура навчальної дисципліни (дистанційна форма)

Назви розділів і тем	Усього	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	2	3	4	5
Тема 1. Вступ.	6	2	2	3
Разом за розділом 1	6	2	2	3
Тема 2. Кочові і осілі народи на території України в давню добу. Формування Мультифронтиру	6	2		3
Разом за розділом 2	6	2		3
Тема 3. Русь-Україна: від племен до держави	6	2	2	4
Тема 4. Золотоординське панування і виклики для руських земель. Галицько-Волинська держава – західний рубіж Русі.	4			4
Тема 5. Цивілізаційні перехрестя: українські землі у складі Великого князівства Литовського, Польського і Угорського королівств, Молдавського князівства, Кримського ханства і Османської імперії.	4	2		4
Разом за розділом 3	14	4	2	12

Тема 6. Українські землі у контексті геополітичних змін у Центрально-Східній Європі (1500–1648). Українське козацтво.	7			5
Тема 7. Українське козацтво: від виникнення до Козацької революції.	7	2		5
Тема 8. Гетьманщина, Запорозька Січ і Слобідські полки (1648–1783): цивілізаційний вимір.	8	2	2	4
Тема 9. Особливості модернізації XVIII – XIX ст. в	6			4
Українських землях. Фронтири імперської доби.				
Тема 10. Початок українського націєтворення (кінець XVIII – кінець XIX ст).	6	2		2
Разом за розділом 4	34	6	2	20
Тема 11. Цивілізаційні виміри модернізації початку XX століття, Великої війни 1914–1918 рр. та Визвольних змагань 1917–1920 рр..	6	2	2	4
Тема 12. УРСР у 20 – 30 ті рр. XX ст.: НЕП, українізація, сталінська модернізація. Особливості розвитку західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини ?	6			4
Тема 13. Україна в Другій світовій війні	6	2		4
Тема 14. УРСР в період «відлиги» і кризи тоталітарної системи (1953–1991).	4			6
Разом за розділом 5	22	4	2	18
Тема 15. Україна 1991–2014: між європейським вибором і протистоянням з російською федерацією	4			5
Тема 16. Україна 2013–2024: Цивілізаційний вибір і боротьба за незалежність	4	2	2	5
Разом за розділом 6	8	2	2	10
Разом годин	90	20	10	60

Теми семінарських занять

	Назва теми	Кількість годин
з/ п		денн./заоч./дист.
1	Вступ до історії України: цивілізаційний вимір. Міждисциплінарні зв'язки історії цивілізацій.	2/-/2
2	Першопочатки цивілізації на теренах України. Наукова критика новітніх міфів про походження українців.	2/-
3	Цивілізаційні особливості Давньої Русі очима сучасних істориків.	2/-/2
4	Український Ранній Модерн у контексті глобальної історії.	2/-/2

5	Переяславська угода 1654 року: «цивілізаційний вимір.	2/-
6	Цивілізаційні виміри української революції (1917–1921 рр.).	2/2/2
7	Імперські міфи про Україну під час Другої світової війни.	2/2
8	Цивілізаційні виміри російсько-української війни: сучасні та історичні контексти, компаративні ретроспекції.	2/-/2
	Разом	16/4/10

4. Самостійна робота

Самостійна робота здобувачів вищої освіти передбачає:

1. Підготовку до семінарських занять.
2. Вивчення тем курсу й підготовку до підсумкової атестації.

Назви розділів і тем	Кількість годин Самостійна робота		
	Денна форма	Заочна форма	Дистанційна форма
Розділ 1. Вступ до курсу			
Тема 1. Вступ.	2	4	3
Разом за розділом 1	2	4	3
Розділ 2. Давня доба історії України: цивілізаційні виміри			
Тема 2. Кочові і осілі народи на території України в давню добу. Формування Мультифронтиру	2	4	3
Разом за розділом 2	2	4	3
Розділ 3: Цивілізаційні виміри українського середньовіччя (IX – кінець XV ст).			
Тема 3. Русь-Україна: від племен до держави	2	6	4
Тема 4. Золотоординське панування і виклики для руських земель. Галицько-Волинська держава – західний рубіж Русі.	2	4	4
Тема 5. Цивілізаційні перехрестя: українські землі у складі Великого князівства Литовського, Польського і Угорського королівств, Молдавського князівства, Кримського ханства і Османської імперії.	2	4	4
Разом за розділом 3	6	14	12
Розділ 4. Модернізаційні процеси і геополітичні зміни в українських землях Нової доби (XVI – XIX ст.). Українське націєтворення			
Тема 6. Українські землі у контексті геополітичних змін у Центрально-Східній Європі (1500–1648). Українське козацтво.	5	6	5
Тема 7. Українське козацтво: від виникнення до Козацької революції.	5	6	5
Тема 8. Гетьманщина, Запорозька Січ і Слобідські полки (1648–1783): цивілізаційний вимір.	4	6	4
Тема 9. Особливості модернізації XVIII – XIX ст. в українських землях. Фронтири імперської доби.	4	4	4
Тема 10. Початок українського націєтворення (кінець XVIII – кінець XIX ст).	2	6	2
Разом за розділом 4	20	28	20
Розділ 5. Коротке XX століття і цивілізаційні виклики для українства			
Тема 11. Цивілізаційні виміри модернізації початку XX століття, Великої війни 1914–1918 рр. та Визвольних змагань 1917–1920 рр.	2	6	4
Тема 12. УРСР у 20 – 30 ті рр. XX ст.: НЕП, українізація, сталінська модернізація. Особливості розвитку західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії, Чехословаччини ?	2	6	4
Тема 13. Україна в Другій світовій війні	2	6	4
Тема 14. УРСР в період «відлиги» і кризи тоталітарної системи (1953–1991).	2	4	6
Разом за розділом 5	8	22	18

Розділ 6. Творення незалежної України. Постіндустріальна економіка і суспільство. Виклики націєтворення			
Тема 15. Україна 1991–2014: між європейським вибором і протистоянням з російською федерацією	2	2	5
Тема 16. Україна 2013–2024: цивілізаційний вибір і боротьба за незалежність	2	2	5
Разом за розділом 6	4	4	10
Разом годин	42	76	60

5. Індивідуальні завдання

Не передбачені.

6. Методи навчання

Методи навчання – взаємодія між викладачем і здобувачів вищої освіти, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до здобувачі, а також самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти. При проведенні визначених планом видів занять використовуються такі методи:

1. Під час викладення навчального матеріалу:
– словесні (бесіда, пояснення, розповідь, інструктаж);
– наочні (ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження);
– практичні (вправи, практичні роботи, дослідні роботи).
2. За організаційним характером навчання:
– методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
– методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності;
– методи контролю та самоконтролю у навчанні;
– бінарні (поєднання теоретичного, наочного, практичного) методи навчання.
3. За логікою сприйняття і засвоєння навчального матеріалу: індуктивно-дедукційні, репродуктивні, прагматичні, дослідницькі, проблемні тощо.

Основні форми навчального процесу при вивченні дисципліни «Історія України»:
– навчальні заняття;
– самостійна робота здобувачів вищої освіти;
– робота в наукових бібліотеках та пошук літератури у мережі Інтернет;
– контрольні заходи.

2. Види навчальної роботи здобувачів вищої освіти:
– лекція;
– семінарське заняття;
– консультація;
– іспит.

Дисципліна передбачає використання традиційних, активних та інтерактивних методів навчання (дебати, мозковий штурм, лекції з використанням інтерактиву, методи оцінювання і самооцінювання, планування та інші). Процес мислення набуває продуктивного характеру, але при цьому поетапно направляється й контролюється викладачем або самими здобувачів вищої освіти на основі роботи над програмами і навчальними посібниками. Найчастіше застосовується на семінарах.

Комунікативні методи поділяються на пасивні й активні: у перших провідна роль належить викладачеві (здобувач лише фіксує зміст лекції, протоколює дії викладача тощо); в активних методах ініціатива належить здобувачеві, який активно контактує з викладачем (активні методи поділяються на групові (мозковий штурм, круглий стіл, ділові ігри) та індивідуальні методи (інтерв'ювання, вільний діалог, експертні ігри)).

З метою активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів при вивченні дисципліни «Історія України: цивілізаційний вимір» використовуються різноманітні методи навчання, а саме: вербальні (словесні), наочні та практичні методи, які включають в себе як подання матеріалу викладачем (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), так і роботу здобувачів з підручником, довідковою, і навчальною літературою та пошуком її у глобальній мережі Інтернет, роботу з історичними джерелами, виконання тестових завдань, підготовка

самостійної роботи і презентацій до семінарських занять тощо. Методи викладу навчального матеріалу визначаються викладачем у залежності від цілей і завдань, виду занять, змісту теми, можливостей (інтелектуальних, психологічних тощо) здобувачів, наявних умов і часу, відведеного для вивчення теми.

Виклад лекційного матеріалу супроводжується презентацією.

7. Методи контролю

Викладання курсу «Історія України: цивілізаційний вимір» ґрунтується на принципах академічної доброчесності. Здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватись принципу академічної доброчесності відповідно до ст. 42 Закону «Про освіту» та положення Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна https://karazin.ua/korisna-informatciia/akademichna-dobrochesnist-1/. Дотримання академічної доброчесності здобувачами вищої освіти передбачає:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

– посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; – дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Здобувачі освіти опановують теми на практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірити рівень підготовки здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи.

Виконання завдань самостійної роботи, підготовка до семінарських занять і виконання екзаменаційних завдань передбачають дотримання здобувачами вищої освіти основних принципів академічної доброчесності:

– самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання, атестації (для осіб з особливими освітніми потребами цю вимогу застосовують, зважаючи на їхні індивідуальні потреби та можливості);

– посилання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

– дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

– надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

Поточний контроль знань здобувачів вищої освіти здійснюється під час **семінарських занять** протягом семестру й має на меті перевірити рівень підготовленості здобувача до виконання конкретної роботи. У межах поточного контролю оцінюють, наскільки здобувачі освіти знають першоджерела та наукову літературу, логічно й послідовно виступають під час обговорення питань семінарського заняття, ставлять питання і відповідають на них у межах дискусії. Здобувач може набрати від 1 до 60 балів за роботу на семінарах протягом семестру.

Особливості використання технологій штучного інтелекту (ШІ)

Під час вивчення навчальної дисципліни використання технологій штучного інтелекту (ШІ) здійснюється відповідно до Політики використання технологій штучного інтелекту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

У межах дисципліни застосовуються такі моделі використання ШІ:

1. Модель «ШІ заборонено».

Використання технологій штучного інтелекту не допускається під час виконання контрольних заходів, спрямованих на перевірку індивідуальних знань і сформованості компетентностей здобувача освіти, зокрема: усного опитування, модульних контрольних робіт, екзамену (заліку).

2. Модель «ШІ як асистент».

Під час підготовки до семінарських занять дозволяється використання ШІ для: пошуку

та систематизації інформації, добору та первинного аналізу наукових джерел, генерації ідей, плану роботи, створення візуалізацій, схем, зображень, прикладів.

Фінальний текст роботи, висновки, аналіз, інтерпретація результатів та прийняті рішення повинні бути самостійно підготовлені здобувачем освіти.

Декларування використання ШІ.

На вимогу викладача здобувач освіти зобов'язаний зазначити: назву сервісу або моделі ШІ; дату використання; характер допомоги (генерація ідей, пошук інформації, аналіз даних, генерація коду, редагування тексту тощо).

Недекларованe використання технологій штучного інтелекту або подання згенерованого ШІ матеріалу як власного результату навчальної діяльності розглядається як порушення принципів академічної доброчесності відповідно до внутрішніх нормативних документів Університету.

Критерії оцінювання роботи здобувачів вищої освіти денної форми навчання за роботу на семінарських заняттях

За підсумками кожного семінарського заняття викладач оцінює рівень знання здобувачами першоджерел, наукової літератури, уміння логічно та послідовно виступати під час обговорення питань плану семінарського заняття, ставити та відповідати на запитання в ході дискусії. Здобувач може набрати від 1 до 60 балів за роботу на семінарах протягом семестру.

Семінарські заняття 1–8 оцінюються у 60 балів.

8 балів – красномовний виступ, риторично грамотний за усіма параметрами оцінювання;

7 балів – красномовний виступ, риторично грамотний за усіма параметрами оцінювання з незначними порушеннями параметрів красномовства;

6 балів – повний і логічний виступ, інформаційно повний, продуманий, містить одну фактичну неточність і незначні порушення параметрів красномовства;

5 балів – повний і логічний виступ, інформаційно повний, продуманий, містить дві фактичні неточності, що загалом не порушують логіку викладу, і незначні порушення параметрів красномовства;

4 балів – повний виступ за темою з порушеннями параметрів красномовства і негрубими помилками;

3 балів – частковий виступ за темою без грубих фактичних помилок;

2 бали – частковий виступ за темою з грубими фактичними помилками і порушенням логіки викладу

1 бал – репліка з грубими помилками і без знання базового матеріалу;

0 балів – відсутність виступу і реплік.

Критерії оцінювання семінарських занять і поточного тестування здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання, які вивчають дисципліну «Історія України: цивілізаційний вимір», важливо ефективно розподілити час для самостійної роботи та підготовки до занять. Навчальним планом передбачено два семінарські заняття (теми семінарів з переліку тем семінарських занять для денного відділення оголошує викладач на початку семестру), кожне з яких оцінюється у 5 балів (5*2=10), поточний тестовий контроль (проводиться після лекцій і семінарських занять двічі впродовж семестру, містить 25 питань по 1 балу кожне, 25 балів – максимальна оцінка за одне тестування, 50 балів разом) та самостійна робота.

Семінарські заняття, самостійна робота і тестовий контроль ідентичні за тематикою та критеріями оцінювання аналогічними видами роботи на денному відділенні. Водночас обмежена кількість занять вимагає організованості та відповідальності. Максимальна оцінка за роботу впродовж семестру складає 60 балів, екзаменаційне завдання у формі тесту – 40 балів.

Щоб успішно опанувати матеріал, рекомендується: систематично читати лекційний

матеріал та додаткову літературу, активно брати участь у семінарських заняттях, виконувати поточні тести та обирати завдання для самостійної роботи, які найбільше відповідають вашим інтересам і підходять до вашого навчального графіка. Залишайте питання або сумніви для обговорення з

викладачем під час семінарів чи в індивідуальному порядку, що допоможе краще зрозуміти складні аспекти курсу.

5 балів (відмінно): бездоганний виступ, що характеризується високою риторичною майстерністю та відповідає всім параметрам оцінювання;

4 бали (добре): логічно побудований, інформаційно насичений та ретельно продуманий виступ.

3 бали (задовільно): часткові відповіді за темою, що супроводжується порушеннями параметрів красномовства.

2 бали (незадовільно): формальний виступ зі значною кількістю фактичних помилок.

1 бал (незадовільно): формальний, короткий виступ, що не відповідає контексту питання.
0 балів: відсутність виступу.

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені здобувач на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

Орієнтовний план для підготовки до екзамену викладач оприлюднює не менше ніж за місяць до екзамену. У межах цих питань на екзамені пропонуються 40 тестових питань (обрати одну правильну відповідь з чотирьох запропонованих варіантів). Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, кількість питань – 40. Час виконання – 40 хвилин.

Критерії оцінювання роботи на семінарських заняттях здобувачів вищої освіти дистанційної форми навчання

Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання, які вивчають дисципліну «Історія України: цивілізаційний вимір», важливо ефективно розподілити час для самостійної роботи та підготовки до занять. Навчальним планом передбачено п’ять семінарських занять, що проводяться в асинхронній формі. Здобувачам пропонується підготувати п’ять презентацій за темами семінарських занять. Максимальна оцінка кожної роботи – 12 балів.

Критерії оцінювання (1–12 балів):

- **1 бал:** Фрагментарна незавершена робота з грубими помилками, без цивілізаційного контексту та супровідних нотаток.
- **2 бали:** Неохайна суцільна компіляція з одного ненаукового джерела без аналізу та без опису.
- **3 бали:** Сухий перелік дат чи фактів без висвітлення цивілізаційного виміру, карт та з формальним описом.
- **4 бали:** Поверхневий реферативний виклад локальних подій із текстом-перенавантаженням та дубльованими нотатками.
- **5 балів:** Задовільний опис теми зі слабким аналізом причин, підписами без джерел та базовим описом.
- **6 балів:** Послідовний виклад із неповною спробою порівняння з Європою, стандартним дизайном та стислим описом.
- **7 балів:** Логічна робота з висвітленням європейського контексту, якісними картами та послідовними нотатками.
- **8 балів:** Глибокий аналіз із фаховою літературою, порівняльними схемами та власною позицією в описі.
- **9 балів:** Самостійний аналіз цивілізаційних викликів із різноплановими джерелами та естетичним оформленням.
- **10 балів:** Науковий аналіз місця України у світі з першоджерелами, якісною графікою та повним обґрунтуванням.
- **11 балів:** Концептуальна робота з авторськими узагальненнями, глибокою історіографією та аналітичним супроводом.

- **12 балів:** Дослідницький новаторський проєкт із вичерпною джерельною базою, інфографікою та бездоганним ілюстративним супроводом.

Для допуску до семестрового екзамена впродовж семестру необхідно набрати мінімум 10 балів.

Критерії оцінювання і зразки завдань екзаменаційної роботи для здобувачів денної, заочної, дистанційної форм навчання

Критерії оцінювання екзаменаційного завдання однакові для здобувачів всіх форм навчання. Максимальна оцінка за роботу впродовж семестру складає 60 балів, екзаменаційне завдання у формі тесту або білета – 40 балів.

Орієнтовний план для підготовки до екзамену викладач оприлюднює не менше ніж за місяць до екзамену. У межах цих питань на екзамені пропонуються 40 тестових питань (обрати одну правильну відповідь з чотирьох запропонованих варіантів). Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал, кількість питань – 40. Час виконання – 40 хвилин.

Зразок екзаменаційного завдання (у формі тесту):

Питання №…. Який пункт характеризує цивілізаційні наслідки Брестської церковної унії 1596 року?

a. Зміцнення православної віри та незалежності від католицької церкви.
b. Зростання напруги у відносинах між різними християнськими конфесіями на території Речі Посполитої.
c. Поглиблення соціально-економічного розколу між міським та сільським населенням.
d. Розвиток капіталістичних відносин в українських землях у складі Речі Посполитої.

Також екзаменаційне завдання може бути запропоновано у вигляді білета з трьома питаннями, що передбачають відкриті розгорнуті відповіді.

Зразок екзаменаційного завдання у формі білета:

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Факультет: іноземних мов

Спеціальності: В11 Філологія (за спеціалізаціями), А4 Середня освіта.

ОПП: Англійська мова та література і переклад та друга іноземна мова, Французька мова та література і переклад та англійська мова, Німецька мова та література і переклад та англійська мова, Переклад (китайська та англійська мови), Переклад (іспанська та англійська мови), Англійська мова, друга іноземна мова та зарубіжна література.

Семестр: І

Форма навчання: денна

Рівень вищої освіти (освітньо-кваліфікаційний рівень): бакалавр

Навчальна дисципліна: **«Історія України: цивілізаційний вимір»**

Екзаменаційне завдання № 1

1. Цивілізаційний вимір глобальної історії України: нові підходи до історіописання і роль України в світових процесах. Як еволюція історіописання відображає взаємодію України з іншими цивілізаціями? Які сучасні методологічні підходи допомагають розглядати історію України в глобальному контексті? (15 балів).

2. XVI – перша половина XVII ст.: пізнє середньовіччя чи ранньомодерна доба? Роль України в трансформаціях Центрально-Східної Європи в цивілізаційному контекст (15 балів).

3. Універсали Центральної Ради: Які цивілізаційні ідеали були закладені в Універсалах Центральної Ради? Як ці ідеали відповідали потребам українського суспільства того часу? Які чинники перешкоджали їх реалізації? (10 балів).

Затверджено на засіданні
кафедри українознавства
(протокол № від 2026 р.

Зав. кафедри доц. Н. В. Аксьонова
Екзаменатор доц. М. Є. Домановська

Критерії оцінювання екзаменаційного завдання у формі білета

Критерії оцінювання відповідей на питання 1 та 2:

15 балів – здобувач дав правильну та повну відповідь на поставлене питання, показавши ґрунтовне засвоєння теоретичного матеріалу, вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком соціальної, політичної та економічної ситуації в Україні, логіку та аргументованість викладу (наводив приклади, аналогії).

14 балів – здобувач продемонстрував добре засвоєння теоретичного матеріалу, показав володіння навичками роботи з джерелами та рекомендованою літературою, аргументовано викладав матеріал, висловлював міркування щодо обговорюваних проблем, але припускається незначних неточностей.

13 балів – здобувач дав повну відповідь на питання, продемонстрував знання основних концепцій і фактів, проте припустився окремих похибок у викладі або недостатньо аргументував свою позицію.

12 балів – здобувач відповів на питання загалом правильно, продемонстрував засвоєння матеріалу, однак його аргументація місцями непереконлива, а аналіз джерел або зв'язок із сучасними подіями є поверхневими.

11 балів – здобувач надав відповідь, яка охоплює основні аспекти питання, проте відповідь є недостатньо глибокою, містить певні логічні неточності, спрощені висновки або поверхневий аналіз першоджерел.

10 балів – відповідь здобувача містить правильні факти та концепції, але є неповною або недостатньо аргументованою

9 балів – здобувач продемонстрував загальне розуміння питання, але виклад був непослідовним, аргументація недостатньо обґрунтованою, допущено кілька фактичних або логічних помилок.

8 балів – здобувач частково розкрив питання, проте його відповідь містить значну кількість неточностей, недостатньо аргументована.

7 балів – здобувач продемонстрував фрагментарне знання матеріалу, навів окремі факти, проте не здійснив належного аналізу, припустився суттєвих логічних або фактичних помилок.

6 балів – відповідь була загальною та поверхневою, аналіз був відсутній або дуже слабкий, допущено велику кількість неточностей.

5 балів – здобувач навів лише деякі факти, проте не зміг пояснити їх зв'язок із темою питання, відповідь була уривчастою та непослідовною, містила значну кількість помилок.

4 бали – здобувач продемонстрував слабке знайомство з темою, відповідав загальними фразами без спроби аналізу, допускав велику кількість фактичних і логічних помилок.

3 бали – відповідь була мінімальною, здобувач зміг назвати окремі факти, але не пояснив їх значення або контекст, аргументація відсутня.

2 бали – здобувач продемонстрував дуже поверхневе знання теми, відповідав короткими фразами, не навів жодних обґрунтованих суджень або зв'язку з джерелами.

1 бал – здобувач намагався відповісти на питання, але його відповідь була несистемною, уривчастою та майже не стосувалася теми.

0 балів – відсутність відповіді.

Критерії оцінювання відповідей на питання 3:

10 балів – відповідь є повною, самостійною та аналітичною. Здобувач демонструє вільне володіння фактичним матеріалом, логічно і послідовно викладає відповідь, робить узагальнення, проводить аналіз подій, процесів або явищ, наводить аргументовані приклади.

9 балів – відповідь є самостійною та аналітичною, здобувач добре орієнтується у фактичному матеріалі, проте допускає незначні неточності або пропускає окремі деталі.

8 балів – здобувач демонструє знання ключових фактів та їх взаємозв'язків, проте аналіз є поверхневим або недостатньо аргументованим, можливі деякі неточності.

7 балів – відповідь містить основні факти, проте здобувач не завжди логічно та послідовно

їх викладає, допускає певні фактичні чи логічні помилки, аналіз є недостатньо глибоким.

6 балів – здобувач демонструє лише часткове знання фактичного матеріалу, відповідь є загальною, недостатньо структурованою, містить значні неточності або помилки.

5 балів – відповідь є фрагментарною, здобувач називає лише окремі факти, не може пояснити їхнього значення, допускає велику кількість фактичних помилок.

4 бали – здобувач демонструє слабке знання матеріалу, відповідь є уривчастою, загальною, без глибшого розуміння теми, аналізу подій або процесів немає.

3 бали – відповідь дуже обмежена: здобувач називає лише окремі події чи явища без пояснення їхнього змісту та значення, допускає грубі помилки.

2 бали – здобувач намагається відповісти, але відповідь складається з розрізнених фактів, що не дають цілісного уявлення про тему, наявні суттєві помилки.

1 бал – здобувач намагається відповісти, але відповідь не містить конкретних фактів, є несистемною та уривчастою.

0 балів – відсутність відповіді.

8. Схема нарахування балів

Денна форма навчання

<table>
<tr><td colspan="8">Поточний контроль
(С – семінар)</td><td>Підсумковий семестровий контроль (екзамен)</td><td>Загальний підсумковий бал за складання курсу (сума балів за роботу на семінарських заняттях і виконання екзаменаційного завдання, вноситься до електронного журналу)</td></tr>
<tr><td>С 1</td><td>С 2</td><td>С 3</td><td>С 4</td><td>С 5</td><td>С 6</td><td>С 7</td><td>С 8</td><td rowspan="2">Максимальний бал за екзаменаційне завдання –

40 балів</td><td rowspan="3">Максимальний бал - 100 балів</td></tr>
<tr><td>6</td><td>8</td><td>8</td><td>8</td><td>8</td><td>8</td><td>8</td><td>6</td></tr>
<tr><td colspan="8">Максимальний бал за роботу на семінарських заняттях 60 балів</td><td>Максимальний бал – 40 балів</td></tr>
<tr><td colspan="8">Мінімальний бал для допуску до семестрового екзамена за результатами роботи на семінарських заняттях – 10 балів</td><td>Мінімальний бал за екзаменаційне завдання – 1, в разі, якщо загальна сума балів за екзаменаційне завдання і роботу на семінарських заняттях становить менше 50 балів, здобувач має право на перескладання відповідно затвердженої процедури.</td><td>Мінімальний бал 50 балів</td></tr>
</table>

Схема нарахування балів (заочна форма навчання)

Семінарські заняття, самостійна робота і тестовий контроль ідентичні за тематикою та критеріями оцінювання аналогічними видами роботи на денному відділенні. Водночас обмежена кількість занять вимагає організованості та відповідальності. Максимальна оцінка за роботу впродовж семестру складає 60 балів, екзаменаційне завдання у формі тесту – 40 балів.

Щоб успішно опанувати матеріал, рекомендовано систематично читати лекційний матеріал та додаткову літературу, активно брати участь у семінарських заняттях, виконувати поточні тести та обирати завдання для самостійної роботи, які найбільше відповідають вашим інтересам і підходять до вашого навчального графіка. Залишайте питання або сумніви для обговорення з викладачем під час семінарів чи в індивідуальному порядку, що допоможе краще зрозуміти складні аспекти курсу.

<table>
<tr><td colspan="3">Поточний контроль
(С – семінар)</td><td>Підсумковий семестровий контроль (екзамен)</td><td>Загальний підсумковий бал за складання курсу (сума балів за роботу на семінарських заняттях і виконання екзаменаційного завдання, вноситься до електронного журналу)</td></tr>
<tr><td>С 1</td><td>С 2</td><td>Поточний тестовий контроль</td><td rowspan="2">Максимальний бал за екзаменаційне завдання – 40 балів</td><td rowspan="3">Максимальний підсумковий бал за складання курсу – 100 балів</td></tr>
<tr><td>5</td><td>5</td><td>2 тести по 25 балів кожний, загалом 50 балів</td></tr>
<tr><td colspan="3">Максимальний бал за роботу впродовж семестру – 60 балів</td><td>Максимальний бал – 40 балів</td></tr>
<tr><td colspan="3">Мінімальний бал для допуску до семестрового екзамена за результатами роботи впродовж семестру – 10 балів</td><td>Мінімальний бал за екзаменаційне завдання – 1, в разі, якщо загальна сума балів за екзаменаційне завдання і роботу на семінарських заняттях становить менше 50 балів, здобувач має право на перескладання відповідно затвердженої процедури.</td><td>Мінімальний підсумковий бал за складання курсу – 50 балів</td></tr>
</table>

Дистанційна форма навчання

<table>
<tr><td colspan="5">Поточний контроль
(С – семінар)</td><td>Підсумковий семестровий контроль (екзамен)</td><td>Загальний підсумковий бал за складання курсу (сума балів за роботу на семінарських заняттях і виконання екзаменаційного завдання, вноситься до електронного журналу)</td></tr>
<tr><td>С
1</td><td>С
2</td><td>С
3</td><td>С
4</td><td>С
5</td><td rowspan="2">Максимальний бал за екзаменаційне завдання –

40 балів</td><td rowspan="3">Максимальний бал -
100 балів</td></tr>
<tr><td>12</td><td>12</td><td>12</td><td>12</td><td>12</td></tr>
<tr><td colspan="5">Максимальний бал за роботу на семінарських заняттях
60 балів</td><td>Максимальний бал – 40 балів</td></tr>
<tr><td colspan="5">Мінімальний бал для допуску до семестрового екзамена за результатами роботи на семінарських заняттях – 10 балів</td><td>Мінімальний бал за екзаменаційне завдання – 1, в разі, якщо загальна сума балів за екзаменаційне завдання і роботу на семінарських заняттях становить менше 50 балів, здобувач має право на перескладання відповідно затвердженої процедури.</td><td>Мінімальний бал 50 балів</td></tr>
</table>

Здобувач вищої освіти денної, заочної та дистанційної форм навчання допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо за результатами поточного контролю він набрав **не менше 10 балів**.

Опрацювання літератури для підготовки до екзамену може бути вибірковим, поданий список носить винятково рекомендаційний характер. Утім його опрацювання дозволяє здобувачам вищої освіти поглибити уявлення про курс «Історія України: цивілізаційний вимір». Необхідний для складання тесту обсяг матеріалу міститься в відеолекціях, презентаціях, текстах лекцій, доступних на платформі Moodle. Посилання буде надано всім без винятку здобувачам 1 курсу.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної	Оцінка

діяльності протягом семестру	для чотирирівневої шкали оцінювання
90–100	відмінно
70–89	добре
50–69	задовільно
0–49	незадовільно

10. Рекомендована література

1. Бойко О. Д. Історія України: підручник. 7-ме вид., доп. Київ : Академія, 2021. 720 с. URL: https://uahistory.co/book/boyko/
2. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століття. Київ, 2019. 656 с. URL:https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy.
3. Грицак Ярослав. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: ПОРТАЛ, 2023. 408 с.
4. Історія України: Хрестоматія / Упоряд. В. М. Литвин; Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наукова думка, 2013. 1056 с. URL: http://resource.history.org.ua/item/0010233
5. Історія цивілізації. Україна. Т. 1. Від кіммерійців до Русі (X ст. до н. е. – IX ст.) / Н. С. Абашина, М. Ю. Відейко, О. В. Гопкало та ін.; упоряд. М. Ю. Відейко. Харків, 2020. 586 с.
6. Історія цивілізації. Україна. Т. 2. Від Русі до Галицького князівства (900–1256) / О. Б. Бубенок, А. М. Домановський, О. О. Дядечко та ін.; упоряд. О. Є. Черненко. Харків, 2021. 612 с.
7. Навігатор з історії України. Первісність / Ігор Цеунов, Галина Качур. К.: ПОРТАЛ, 2025. 144 с.
8. Навігатор з історії України. Повоєнний СРСР / Валентина Мержиєвська, Діана Житня-Кебас, Олександр Маєвський, Ігор Цеунов, Юрій Шаповал, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2023. 204 с.
9. Навігатор з історії України. Русь / Вадим Арістов, Галина Качур, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2024. 144 с.
10. Навігатор з історії України. Темні віки / Ігор Цеунов, Євген Синиця, Галина Качур. К.: ПОРТАЛ, 2025. 144 с.
11. Навігатор з історії України. Світові війни / Олександр Маєвський, Валентина Мержиєвська, Діана Житня-Кебас, Ігор Цеунов, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2022. 304 с.
12. Навігатор з історії України. Сучасність / Валентина Мержиєвська, Павло Артимишин, Галина Качур, Софія Рунова, Ярослав Грицак. К.: ПОРТАЛ, 2023. 224 с.
13. Український Мультифронтир. Нова схема історії України (неоліт — початок XX століття) / Ред.: Сергій Громенко. К.: Фабула, 2024. 480 с.
14. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий редактор), 2022. 512 с.
15. Яковенко Н. М. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. URL: http://history.franko.lviv.ua/PDF%20Final/Jakovenko.pdf.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Дистанційний курс / Марина Домановська
Історія України: цивілізаційний вимір_факультет іноземних мов
https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=9734

Додаткові інтернет-ресурси:

1. Іван Патриляк. Лекції. URL: https://www.youtube.com/@UKRAINEHISTORY.
2. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: lytopys.org.ua
3. Інститут історії України НАН України (Київ). URL: http://www.institute@history.org.ua.
4. Інститут історії України НАН України. URL: http://www.history.org.ua
5. Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України (Київ) URL: http://www.inst- ukr.lviv.ua.
6. Інститут української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського НАН України (Київ). URL: http://www.gilan.uar.net/nasu/hiuass.html.
7. Інститут філософії імені Г. Сковороди НАН України (Київ). URL: http://www.filosof.com.ua.
8. Локальна історія. URL: https://www.youtube.com/@localhistoryUA.
9. Наталія Яковенко. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%B
10. Національна бібліотека України імені В. Вернадського (Київ). URL: http://www.nbuv.gov.ua.
11. Олексій Сокирко. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%D0%9E%D0%BB%D0%B5 %D1%
12. Сергій Плохій. Лекції. URL: https://www.youtube.com/results?search_query=%DD1%96%D0%B9+%D0%9F%D0%B
13. Тімоті Снайдер. Становлення сучасної України. URL: https://www.youtube.com/playlist?list=PLe6NcH-LB5H2zezHOm0ii9LGd4gaEA38A.
14. Ярослав Грицак. Лекції. URL: https://www.youtube.com/watch?v=2FDO9SNuUoU&list=PLgvIYb7m9snjmX2Pik6T1qr5TYfvCyQwn

12. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непереборної сили

В умовах дії форс-мажорних обмежень освітній процес в університеті здійснюється відповідно до наказів/розпоряджень ректора/проректора або за змішаною формою навчання або повністю дистанційно в синхронному режимі.

Матеріали курсу «Історія України: цивілізаційний вимір» доступні на платформі Moodle: URL: https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=9734